

EU member states are mononational, although in the context of the global migration trend, large ethnic groups from African and Asian countries are constantly entering the territory of the EU, which brings relevant features to the process of formation and implementation of internal state policy.

The utilitarian nature of the EU and the system of international legal norms that the Union implements through its organizational and institutional mechanisms is that member states can always count on the entire range of assistance, including in the context of ensuring sustainable development and protecting the system of national values. After all, for the EU and its members, the category of “national values” is taken absolutely literally, that is, in relation to each individual member state, such a system has its own expression and uniqueness.

Thus, it should be stated that the EU has its own system of basic values, which have been expressed both in separate legal acts and in the general idea of the European community. The latter is enshrined in the preamble of the Treaty on the European Union, where even the unity of the cultural, religious space and common historical past is reflected.

Key words: *European Union, European community, organizational and institutional mechanisms, state mechanisms, dual system of protection of national values.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основна дилема наукового дискурсу, який точиться навколо проблеми захисту системи національних цінностей в країнах-членах ЄС полягає в тому, що частина наукового співтовариства вбачає загрозу для національної ідентичності сприйняття цінностей ЄС. Таку позицію активно висловлюються, наприклад, І. Л. Бородін, І. П. Варава [2], Л. Г. Фалалєєва [3] та ін.. Так, дослідники сходяться на тезі про те, що система європейських цінностей має дійсно спільне історичне коріння, спільний розвиток, але багато в чому просто таки потребує національної ідентичності та визначеності. Логічним є твердження про те, що права людини і громадянина є непорушною цінністю

та виступають в якості базового гаранту розбудови державності в країнах-членах ЄС.

Це означає, що ЄС насаджує чи імперативно впливає на те, щоб громадянські права зайняли щільне місце в системі національних цінностей країн-членів ЄС, але висуває досить чіткі вимоги щодо побудови системи їх державно-правового забезпечення. Це ж саме стосується й іншого комплексу соціально-економічних, культурно-релігійних та інших ідеологем. На наше переконання, подібний підхід ЄС пояснюється не бажанням домінувати над національними інтересами та цінностями, а прагненням забезпечити сталий та сталений взаємний розвиток в межах єдиного соціально-економічного, культурного та цивілізаційного простору, в якому всі без винятку члени сприймають відповідні цінності в якості базових визначаючих принципів побудови правової системи, системи економічних відносин, соціального забезпечення тощо.

Тобто відбувається не домінування, а охоплення системою загальноєвропейських цінностей (маємо на увазі цінностей ЄС) відповідної системи національних цінностей кожної окремої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідниця О. М. Макеєва зазначає, що ЄС виконує функцію консолідації, об'єднання державзаознакамиментальної ідентичності та шляхом впровадження спільного для всього континенту тренду цивілізаційного розвитку. Вказує, що «невизначеність і ментальна розбіжність щодо основних критеріїв визначення національного інтересу – ознака розколотості суспільства за інтересами, політичної незрілості пересічних носіїв суспільної думки і представників, які претендують на визнання їх елітарним прошарком нації, у підсумку – не сформованості нації» [3, с. 51-52]. Саме ЄС виступає тією інституцією, яка здатна впливати на процеси формування і національних інтересів в кожній окремій країні, і загальноєвропейських цінностей. І тут необхідно навести позицію В. Тичини, про те, що інтеграція України в ЄС є засобом підвищення рівня стабільності в забезпеченні державного захисту системи власних, вітчизняних національних цінностей [4].

Цю тезу необхідно суттєво розвинути, оскільки вона видається нам ключовою для самого процесу європейської інтеграції України.

У своїх працях О. А. Харун та Т. В. Рожок зазначають, що суттєвою характеристикою національних цінностей є їх усвідомленість. Усвідомлення всезагальності національних цінностей ЄС і необхідності їх узгодженої реалізації на рівні кожної країни-члена перетворює останні в найважливіший орієнтир поточної діяльності, як окремої держави, так і всього Союзу [5, с. 427–429].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження система формування захисту національних цінностей в країнах-членах Європейського Союзу, яка забезпечує розвиток демократичної правової держави та її публічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунтовне дослідження системи національних цінностей різних народів Європи «The European Social Survey» дало змогу виокремити особливості сприйняття європейського простору типовим українцем. Серед них дослідники виділяють [6, с. 20–25]:

- стурбованість власною безпекою, прагнення до самоствердження (влади, статусу, багатства);
- невміння самостійно приймати рішення;
- насторожене відношення до змін;
- слабо виражене прагнення радити життю.

Більшість із зазначених ознак, на думку аналітиків, породжені невпевненістю у завтрашньому дні. В цьому громадяни України радикально відрізняються від жителів європейських країн з багатолітньою демократією, низьким індексом корумпованості органів управління і стабільною економікою – наприклад, від скандинавських держав (Данії або Швеції), країн північного заходу континенту (Голландія, Бельгія, Франція і Німеччина).

За даними експертного опитування, ядро домінуючих цінностей українського народу становлять: патріотизм, права і свободи людини, соціальна справедливість, матеріальні та духовні надбання українського народу, національна безпека, природні ресурси, конституційний лад [4].

У той же час система європейських цінностей, яка є домінуючою для спільного культурного та етно-національного простору ЄС прагне до збереження національної ідентичності і за рахунок консолідації європейських народів створює відповідне підґрунтя для взаємного збагачення відповідної системи цінностей різних держав.

Відбувається не стільки навіть культурний обмін, в його класичному розумінні, скільки розширення світоглядних можливостей кожного окремого суспільства кожної країни-члена ЄС. Це означає закріплення спільних правил співіснування, економічних відносин, соціального устрою та забезпечення в межах єдиної мультинаціональної та мультикультурної спільноти. Це не аморфні, а цілком утилітарні ідеологеми, який мають абсолютно практичний вираз у формі імплементації в законодавстві всіх без виключення країн-членів ЄС відповідних правил, звичаїв, в тому числі торгових та економічних, і спільних гарантій захисту громадянських прав, а головне – формування єдиного безпекового середовища, яке орієнтоване на захист загальноєвропейської системи цінностей.

Поняття «національні цінності» в масштабах ЄС є не лише невід’ємним складовим елементом системи загальноєвропейської безпеки, але і стрижнем європейської зовнішньої політики. За рахунок саме цих цінностей ЄС виступає єдиним глобальним актором на геополітичній карті світу, захищаючи тут систему демократичних та інших цінностей, які є базовими, і головне – загальними – для всіх без виключення країн-членів ЄС. Але самостійно країни співтовариства не здатні в більшості своїй забезпечити дотримання на геополітичному рівні відповідної системи цінностей в силу обмеженості ресурсного потенціалу, політичної та іншої нестабільності всередині власних суспільств. ЄС в цьому контексті виступає наддержавною, наднаціональною інституцією, яка здатна не лише зорганізувати, консолідувати спільні зусилля, але й виступити єдиним суб’єктом в міжнародно-правових відносинах.

Подібна консолідація, що є надзвичайно важливо і для України, забезпечується механізмом подвійного узгодження національних

цінностей кожної країни окремо та ЄС в цілому. Сутність цього механізму полягає в наступному:

- імплементація базових принципів ЄС кожною державою, яка прагне набути членство в співтоваристві;
- розбудова відповідної системи їх організаційно-правового, інституційного забезпечення на рівні кожної окремої країни, сприйняття їх суспільством цієї країни;
- формалізація спільної системи національної цінностей шляхом ратифікації системи європейських договорів та імплементація ключових засад права ЄС в національному законодавстві;
- інтеграція та долучення національних систем (кожної держави) до системи захисту загальноєвропейських цінностей. При чому це не означає заміщення власної системи національної безпеки для кожної із країн-членів ЄС загальноєвропейською.

Остання теза є найбільшим аргументом євроскептиків, однак при цьому не має жодного підґрунтя під собою. Її спростування є елементом ідеологічної боротьби різних політичних еліт, а також екзогенного впливу тих країн, які є противниками ідеї об'єднаної Європи. Тут слід наголосити, що одним із важливих критеріїв вступу до Євросоюзу є втілення базових цінностей ЄС. У Договорі про Європейський Союз (ст. 49) зазначено, що будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені в статті 2 Договору про Європейський Союз, і зобов'язується впровадити їх в життя, може звернутися із заявкою з метою стати членом Союзу [7]. Базові цінності ЄС – це світоглядні принципи, засновані на цінностях поваги людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави і дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів у рамках суспільства, що характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю і рівністю жінок і чоловіків. Європейські цінності об'єднують держави-члени, і до ЄС не може входити жодна країна, яка не визнає ці цінності. Головна мета Європейського Союзу – захищати

ці цінності в Європі та сприяти миру та добробуту громадян країн-членів, а Європейський парламент здійснює контроль за тим, щоб ці цінності були відображені у законодавстві Європейського Союзу. Натомість, кожна країна-член ЄС формує власну систему механізмів захисту національних цінностей, яка ґрунтується в тому числі і на паневропейській спільній системі [8].

Таблиця 1

**Механізми захисту загальноєвропейської системи
національних цінностей в країнах-членах ЄС**

Проголошувана цінність	Зміст цінності	Закріплення на рівні нормативно-правових актів ЄС
єдність ЄС	проголошується непохитність зв'язків між країнами ЄС та врегулювання всіх відносин між членами співтовариства на засадах визнаних ними загальноєвропейських нормах права.	ст. 3, 7 Договору про Європейський Союз; ст. 2 Лісабонського договору
громадянські права та свободи	дотримання всіма країнами-членами ЄС єдиного балансу та стандартів захисту, гарантування й забезпечення повноти громадянських прав та свобод	ст. 2 Лісабонського договору, Хартія ЄС про основоположні права
людська гідність	проголошується недоторканність людської гідності, необхідність її поваги та захисту, підтверджується цінність людського життя, гарантуються право на особисту недоторканність, заборона катувань та інших жорстких, нелюдських або таких, що принижують гідність, поводження чи покарання; свобода від рабства і підневільного стану	Розділ 1 Хартії ЄС про основоположні права

продовження таблиці 1

свобода (індивідуальна, економічна, соціальна)	забезпечується існування усталених для ЄС стандартів реалізації економічних відносин, здійснення соціального забезпечення, гарантування та захист недоторканості особистості, її приватного життя тощо	Розділ 2 Хартії ЄС про основоположні права; ст. 3, 7 Договору про Європейський Союз;
рівність та солідарність	гарантуються права солідарності, у тому числі соціальна безпека, охорона здоров'я, захист навколишнього середовища і споживачів тощо	Розділ 3-4 Хартії ЄС про основоположні права;
справедливе судочинство	визначаються загальні засади до судового захисту прав людини, формування системи судоустрою на національному рівні та загальноєвропейському (створення та регулювання діяльності Європейського суду з прав людини, як найвищої судової інстанції в системі захисту громадянських прав і свобод.	Європейська конвенція з прав людини

Джерело: розроблено автором

Тобто, на рівні системи права ЄС, його установчих договорів та Конвенцій офіційно робиться спроба побудувати таку ієрархію цінностей, яка б дозволила ЄС наблизитись до глобальних цілей, які закріплені у першому параграфі ст. 3 Договору про Європейський Союз: підтримувати мир, свої гідності та добробут своїх народів [8].

Таким чином наведена система загальноєвропейських національних принципів та механізмів їх забезпечення демонструє ті базові вихідні засади, на яких побудована вся інституціональна конструкція та архітектоніка відносин в самому Співтоваристві між його членами.

Рада ЄС у випадку існування явної погрози серйозного порушення якою-небудь державою-членом цінностей, після констатації зазначеної погрози, може направити держави-

порушникові рекомендації із запобігання причин, що викликали подібну констатацію. А у випадку серйозного та стійкого порушення якою-небудь державою-членом цінностей – може ухвалити рішення щодо призупинення окремих прав, що впливають із застосування Договорів до відповідної держави-члена, у тому числі права голосу представника уряду цієї держави [8].

Тобто для ЄС система національних цінностей кожної із країн-членів виступає як прояв реалізації природного права народу на гідне існування, як важлива детермінанта національного відродження та становлення державності, яка набуває особливої гостроти за умов, коли виникають нагальні потреби в задоволенні спраглих національних сподівань і потреб та максимальному використанні багатих національних ресурсів. В такому контексті розуміння політичними інституціями ЄС системи національних цінностей власних країн-членів, означає побудову такої наддержавної інституційної надбудови, яка здатна водночас забезпечити національну ідентичність, з іншого – створити підстави для формування моноєвропейської єдності не за культурними, національними, релігійними чи іншими ознаками, а виключно на тлі прийняття та пропагування всіма державами ціннісних орієнтирів їх спільного процесу соціально-економічного та цивілізаційного розвитку єдиної Європи.

Визначальною духовно-практичною категорією діяльності ЄС в сучасних умовах виступає своєрідний ціннісний «декалог», до складу якого належать: мир, права людини, демократія, законність, свобода особистості, рівноправність, толерантність, солідарність, самореалізація та мультикультуралізм [8, с. 23–24]. Йдеться не про ті чи інші аксіологічні конструкти, котрі мають феноменологічну, навіть віртуальну, природу, тобто «пропонуються» соціуму «згори», тобто законсервовані матриці для вжитку як керівництво до дії. Насправді ж ідеться про питомі європейські цінності, апробовані та вистраждані народами протягом своєї складної багатовікової історії, які є проявом волі та бажання самих громадян. Водночас об'єктивний (науковий) історичний наратив засвідчує: відступ або

ж нехтування тими чи іншими атистюдами з системного ціннісного домену здатні призвести до найнесподіваніших трагічних наслідків, включно зі сповзанням окремих держав до диктатури, автократії та повного нехтування людськими правами і свободами. Навпаки, законодавчо закріплені відповідними актами цінності – питома духовно-практична складова і здобуток європейської культури – є колективним продуктом суспільної свідомості і соціальних процесів, які стали органічним мірилом буття її носіїв, громадян об'єднаної Європи [9]. Наведені тези, запропоновані вітчизняними дослідниками є фактичним віддзеркаленням тих інтеграційних процесів, які відбуваються в ЄС. І це необхідно розуміти та сприймати політичним керівництвом України, оскільки система національних цінностей не повинна залишатись предметом тривалого політичного дискурсу, ставати фактором роз'єднання під час законотворчої діяльності Парламенту тощо.

Законодавче закріплення системи національних цінностей є імперативом, це необхідно розуміти та сприймати. Відтак, система нормативно-правових актів, в яких такі цінності закріплені, деталізовані та інституціоналізовані системи їх дотримання, забезпечення й захисту також визнаються елементами культурної, ментальної та цивілізаційної спадщини нації, наслідком її історичної еволюції, становлення та саморозвитку. Тобто в ЄС система національних цінностей кожної країни, система загальноєвропейських цінностей визнається такою на рівні загальних інституційних утворень Союзу лише за умови їх закріплення в законодавчому полі.

Це надзвичайно важливо для усвідомлення, оскільки якщо ми говоримо про державний їх захист, ми повинні розуміти, що сучасна демократична держава визначає предмети правової охорони. Іншими словами без імплементації на рівні законодавства захист всіма механізмами держави системи національних цінностей, які існують в аксіологічному вимірі суспільства та формують національну ідентичність не визнається. Держава захищає певний об'єкт, коли наділяє його відповідними рисами для надання йому правової

охорони та визначеності. Саме тому, Україна потребує не лише визнання системи національних цінностей, але і розробки механізмів їх правової охорони [15-16], що відсутнє у законодавчій базі України.

Таким чином, національні цінності завжди виступали й зараз виступають у ролі дійової, рушійної сили історії, адже вони пов'язані із реалізацією права кожного народу на самостійне існування та причетність його до світової цивілізації [10, с. 782]. Для ЄС це означає необхідність їх збереження та утвердження загальноєвропейської системи цінностей. Але для цього існує необхідність їх спільної наскрізної імплементації в системі національних цінностей кожного члена Співтовариства.

І сам в цьому контексті ми констатуємо надзвичайно потужний потенціал стабілізації системи національної безпеки для України за рахунок впровадження та сприйняття європейських цінностей, а відтак розбудови системи їх захисту. Це доцільно розглянути на прикладі окремих країн-членів ЄС для того, щоб виокремити для України ті механізми, які повинні бути імплементовані і у вітчизняну практику державотворчих процесів на шляху до європейської інтеграції.

Так, наприклад, сприйняття французьким Урядом цінностей ЄС та їх захист на рівні національного законодавства призвів до доповнення французької ідеї національної ідентичності. У 2007 р. у Франції було створено Міністерство міграції, інтеграції, національної ідентичності та солідарного розвитку, завданням якого, окрім боротьби з незаконною міграцією, стали інтеграція мігрантів і посилення ідентичності французької нації. У 2009 р. Міністерство створило спеціальний Інтернет-ресурс, який запрошував до національної дискусії про те, що сьогодні означає бути французами. Базовим теоретичним документом для дискусії стали «Парламентська доповідь про повагу до символів Республіки» та доповідь «Знайомство з цінностями Республіки» [11].

Окрім цього, французька національна ідентичність, безсумнівно, базується на республіканських цінностях свободи, рівності та братерства, які поділяє більшість французів. До пріоритетних

засобів захисту національної ідентичності французів належить громадянська освіта (в нашому розумінні – національно-патріотичне і громадянське виховання). Основний критерій успішного впровадження ефективної громадянської освіти – це усвідомлення людиною своєї належності до державно-національної спільноти, шанобливе ставлення до державної мови, історії та традицій. У Франції для розвитку громадянської свідомості молоді – весь потенціал державного апарату [12-13]. При цьому слід зауважити, що приклад Франції є показовим з точки зору збереження власної національної ідентичності в максимальному обсязі. І це не тому, що Франція виступає однією із країн-ініціаторів створення ЄС, а тому що політичному керівництву країни вдалося інтегрувати власну систему цінностей в ЄС, а не навпаки.

Цей приклад є показовим, оскільки демонструє низку ключових висновків і для України, а також застережень, які політичне керівництво нашої держави повинно приймати в якості детермінуючих ознак та обмежень при побудові національної політики спрямованої в тому числі і на інтеграцію в ЄС.

Висновок. Підсумовуючи, можна загалом констатувати, що Уряд ЄС постійно видає Національний план із захисту національних цінностей, що одночасно виконує роль стратегічного документу та засобом реклаमाції системи цінностей у світі. Це своєрідна демонстрація стабільності державної політики країн-членів ЄС спрямована в першу чергу на захист ключових цінностей суспільного буття, ведення бізнесу, організації соціального забезпечення. Такий досвід є надзвичайно показовим та важливим для сприйняття, оскільки захист національних цінностей шляхом перетворення їх системи в ядро системи забезпечення національної безпеки є надзвичайно ефективним заходом захисту самої державності.

Отже, досвід країн ЄС є важливим для вивчення в контексті імплементації міжнародного досвіду в Україні з формування та реалізації державних механізмів захисту національних цінностей.

Стаття надійшла до редакції: 05.09.23

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Людмила Антонова: д. держ. упр., професор, кафедри обліку і аудиту, Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв, Україна.

Станіслав Ларін: канд. наук з держ. упр., доцент, Центральний інститут післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПНУ, м. Київ, Україна.

Метою даної статті є дослідження система формування захисту національних цінностей в країнах-членах Європейського Союзу, яка забезпечує розвиток демократичної правової держави та її публічного управління.

Актуальність теми статті обумовлена тим, що сьогодні в Україні недостатньо ефективно функціонують державні механізми захисту національних цінностей, які активно розвиваються в країнах-членах Європейського Союзу, зокрема в сфері міжнародного права. Наші європейські партнери реалізують захист національних цінностей через свої організаційні та інституційні державні механізми, розраховуючи на весь спектр допомоги в межах ЄС.

У результаті досліджено дуалізм системи захисту національних цінностей в країнах-членах Європейського Союзу, який не означає взаємне поглинання організаційних чи інституційних державних механізмів чи примат однієї над іншою. Система захисту національних цінностей має сприйматись як розширене коло можливостей держав-членів ЄС, які об'єднанні єдиним цивілізаційним виміром та мають цілком матеріальне підґрунтя для побудови базової взаємодії між собою. Адже країни-члени ЄС в своїй переважній більшості є мононаціональними, хоча в умовах глобального міграційного тренду відбувається постійне

проникнення на територію ЄС великих етнічних груп із країн Африки та Азії, що привносить відповідні особливості в процес формування та реалізацію внутрішньої державної політики.

Утилітарність ЄС та тієї системи міжнародно-правових норм, які Союз реалізує через свої організаційні та інституційні механізми полягає в тому, що країни-члени завжди можуть розраховувати на весь спектр допомоги, в тому числі в контексті забезпечення сталого розвитку та захисту системи національних цінностей. Адже для ЄС та її членів категорія «національні цінності» сприймається абсолютно буквально, тобто по відношенню до кожної окремої країни-члена така система має власний вираз та унікальність.

Таким чином, слід констатувати, що ЄС має власну систему базових цінностей, які отримали свій вираз, як в окремих нормативно-правових актах, так і в загальній ідеї європейського співтовариства. Останнє закріплене в преамбулі Договору про Європейський Союз, де знайшло своє відображення навіть єдність культурного, релігійного простору та спільного історичного минулого.

Ключові слова: Європейський Союз, європейське співтовариство, організаційні та інституційні механізми, державні механізми, дуальна система захисту національних цінностей.

Received: 05.09.23

References

1. Borodin, I.L., & Varava I.P. (2020). Teoretyko-pravova ideia stanovlennia Yevropeiskoho Soiuzu [The theoretical and legal idea of the formation of the European Union]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo» – Scientific works of the National Aviation University. Series: Legal Bulletin «Air and Space Law»*, 3(56), (pp. 49-55) [in Ukrainian].
2. Falalieieva, L.H. (2020). *Zakhyst osnovopolozhnykh prav u intehratsiinomu pravoporiadku Yevropeiskoho Soiuzu [Protection of fundamental rights*

in the integration legal order of the European Union]. Kyiv: FOP Kandyba T.P. [in Ukrainian].

3. Makeieva, O.M. (2022). Prava liudyny v systemi bazovykh yevropeiskykh tsinnosti [Human rights in the system of basic European values]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 2 (63), (pp. 48-57) [in Ukrainian].

4. Tychyna, V. (2023). *Pravovi tsinnosti Yevropeiskoho Soiuzu [Legal values of the European Union]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

5. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi vid 27.06.2014 r. [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other, dated June 27, 2014]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

6. Kharun, O.A., & Rozhok, T.V. (2017). Natsionalni interesy v zabezpechnni natsionalnoi bezpeky Ukrainy [National interests in ensuring the national security of Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 13, (pp. 135-138) [in Ukrainian].

7. Cherednychenko, A.A. (2020). Yevropeiski tsinnosti: teoretychni zasady formuvannia [European values: theoretical principles of formation]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – State administration and local self-government*, 1(44), (pp. 20-25) [in Ukrainian].

8. Maastrykht: Dohovir pro Yevropeyskyi Soiuz. 07 liut. 1992 r. Tekst zi zminamy ta dopov. vid 13.12.2007 r. [Maastricht: Treaty on the European Union February 7, 1992. Text with changes and additions dated 13.12.2007]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text [in Ukrainian].

9. Krysachenko, V. (2022). Natsionalni tsinnosti Ukrainy: sutnist, rozmaistia, konsolidatsiinyi potentsial [National values of Ukraine: essence, diversity, consolidation potential]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian studies*, 1 (82), (pp. 28-51) [in Ukrainian].

10. Medvid, F. (2017). Natsionalna bezpeka i natsionalni interesy Ukrainy v hlobalizovanomu sviti [National security and national interests of Ukraine in the globalized world]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna – Bulletin of Lviv University. The series is historical*, (pp. 781-789) [in Ukrainian].

11. Larin, S.V. (2022). Publichne upravlinnia zakhystom natsionalnykh tsinnosti v zarubizhnykh krainakh v umovakh povnomashtabnoi rosiisko-ukrainskoi viiny [Public management of the protection of national values in

foreign countries in the conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war]. *Publichne upravlinnia ta administruvannia – Public Administration and Regional Development*, 17, (pp. 957-985) [in Ukrainian].

12. Ovchynnykova, A.P. (2014). Yevropeiska tsyvilizovanist [European Civilization]. Proceedings from: *XXXI Mizhnarodna istoryko-pravova konferentsiia «Derzhavnyi suverenitet, natsionalna bezpeka i svitovyi pravoporiadok v istoryko-pravovomu vymiri» – XXXI International historical and legal conference: «State sovereignty, national security and world legal order in the historical and legal dimension»*, (pp. 122-127). Kyiv-Uzhhorod: Vydavnytstvo «Hoverla» [in Ukrainian].

13. Pukhkal, O.H. (2012). Natsionalni interesy Ukrainy yak rushiina syla suspilnoho rozvytku [National interests of Ukraine as a driving force of social development]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 8, (pp. 99-101) [in Ukrainian].

14. Zakon Ukrainy Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy vid 21.06.2018 No. 2469-VIII [Law of Ukraine On the national security of Ukraine dated June 21, 2018 No. 2469-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 05.09.2017 No. 2145-VIII [Law of Ukraine On education dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n131> [in Ukrainian].

16. Zakon Ukrainy Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhenia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti vid 13.12.2022 No. 2834-IX [Law of Ukraine On the basic principles of state policy in the sphere of establishing Ukrainian national and civic identity dated 13.12.2022 No. 2834-IX]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#n34> [in Ukrainian].

17. Lowman, R. (2013). *Internationalizing Multiculturalism: Expanding Professional Competencies in a Globalized World*. American Psychological Association [in English].

18. Lowther, A. (2012). Air Diplomacy: Protecting American National Interests. *Strategic Studies Quarterly*, (Vol. 4), 3, (pp. 2-14) [in English].

19. Makinda, S.M. (2014). National Interests and Global Norms in Australia's Policies towards the Asia-Pacific. *Journal of Asian Security and International Affairs*, (Vol. 1), 1, (pp. 25-40) [in English].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Людмила Антонова: Чорноморський національний університет імені Петра Могили: вул. 68 десантників, 10, Миколаїв, 54003, Україна.

Liudmyla Antonova: Black Sea National University of Petro Mohyla, 68 Desantnykiv str. 10, Mykolaiv, 54003, Ukraine.

ORCID. ORG./ 0000-0003-2975-6453

E-mail: antonovav77@gmail.com

Станіслав Ларін: Центральний інститут післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПНУ: вул. Січових стрільців, 52-А, Київ, 02000, Україна.

Stanislav Larin: Central Institute of Postgraduate Education of the State Institution of Higher Education «University of Education Management» NAPNU: str. 52-A, Sichovych streletsiv, Kyiv, 02000, Ukraine.

ORCID. ORG./ 0000-0001-8544-7714

E-mail: stanislav.larin@outlook.com